

HISTORIEN OM DET HALVE DANMARK

■ POUL DUEDAHL

Det sker i tide og, ja, for de fleste historikere vel snarere i utide, at udgravninger i arkivalske kulturlag får nyhedshungrende journalister til at gentage en af mediehistoriens mest fortærskede overskrifter: Historien skal skrives om! Knap har man sat sig til tasterne for at indhente det forsømte, før det igen vælder frem med afgørende gammelt. Det kan muligvis forklare de jævnlige opdateringer af danmarkshistorien.

Arbejdet kan under alle omstændigheder gribes an på et utal af måder. Forfatterne kan fokusere på Danmark set fra oven, Danmark set fra nedenunder, Danmark set fra Slotsholmen, Danmark set fra periferien og Danmark set fra ... you name it!

En danmarkshistorie – endnu en fra Aarhus Universitetsforlag – bringer da også nyskabelser, bevares, og dem vender jeg tilbage til, men forfatterne har først og fremmest indrettet værket efter studieordningen for historieuddannelsen på Aarhus Universitet. Derfor tager den udgangspunkt i genrens klassiske model: danmarkshistorien som skabelsesberetning.

Den slags fortæller om landets alder og tilblivelse gennem krige og grænse-sætning og om dannelsen af fælles kultur, sprog og værdier, og hvad der nu ellers gør det muligt at orientere sig i tilværelsen og skabe identitetsfølelse og sammenhængskraft. Alt det som legitimerer nationalstaten og gør dens indbyggere villige til at betale skat og aftjene værnepligt i stedet for at vende sig imod den.

Værket fortæller også om begivenheder, som er væsentlige at huske på, hvis man vil forstå det samfund, der blev resultatet. Alt det som forklarer nutiden og peger fremad: skabelsen af demokratiet og velfærdsstaten – og populærkulturen og forholdet til EU – og hvad der ellers bidrager med følelsen af, at der er en mening og en retning i tilværelsen. En sti betrådt af kanoniserede navne og i hvis fodspor man bør følge. Det går der 440 sider med. Resten er røget i glemmebogen sammen med historiens øvrige arsenal af fraklip, andenpladser og blindgyder, og tanker som aldrig blev realiseret, eksperimenter som gik galt og ideologier som ingen længere abonnerer på – men som viser menneskelivet i al sin mangfoldighed.

Skabelsesberetningen er et bevidst valg – og i betragtning af målgruppen et korrekt valg.

DET HALVE KONGERIGE

Problemet opstår først, når valg og fravalg ikke foregår bevidst. For så forvandler kongerækker og mærkedage sig til et kanoniseret sandhedsregime, som man kun

i ringe grad kan afvige fra, og det er netop den ureflekterede træghed eller konservatisme, som er hovedforklaringen på, hvorfor vi konstant har et vist efterslæb med at få danmarkshistorierne på omgangshøjde med nutidens behov. For det har vi. Og det er mit hovedbudskab i dette indlæg.

Værket er nemlig – ligesom en hel perlerække af nyere danmarkshistorier – kendetegnet ved det forhold, at den kun handler om det halve kongerige. Sagen er jo den, at Danmark i 1915 også sådan i praksis blev et demokrati, idet den anden halvdel af landets voksne befolkning pludselig fik stemmeret, samtidig med at noget tyder på, at stemmeretten stadig ikke omfatter retten til en stemme i danmarkshistorien.

Lad os – bare som en indikation på problemets omfang – få lidt tal på bordet. Da værkets seneste forgænger, *Historien om Danmark*, udkom i 2017, kunne man tælle efter i registret, og ud af de næsten 480 navne optrådte der 88 % mænd og 12 % kvinder. Har forfatterne af det nye værk så benyttet de mellemliggende år til at rette op på den skæve kønsbalance? En optælling viser, at ud af de omtrent 300 navne er 89 % mænd og 11 % kvinder. Ifølge historikeren Gry Jexen, som gennem de senere år har introduceret sine over 50.000 følgere på Instagram for et hav af kvindelige alternativer, er det nemlig ”stadig fuldstændig legitimt at skrive en bog, kalde den danmarkshistorie og kun nævne kvinder i sidebemærkninger eller slet ikke nævne dem”.

Sådan bør det selvfølgelig ikke være – og sådan behøver det ikke være. For alle levede liv er vel en del af vores fælles historie, og hvordan de præsenteres er et valg, som enhver huskebogsforfatter tager. Uanset om Danmark i perioder har været nok så mandsdomineret, så har dominansen altid været til glæde for eller på bekostning af nogen, som man med lette midler kunne undlade at anonymisere. Går man, som Gry Jexen og en dronningerække før hende, tilmed på jagt i arsenalet af indflydelsesrige personer inden for politik, økonomi, iværksætteri, uddannelse, sport, kunst og litteratur i århundredernes løb, så flyder det over med egnede kandidater.

Argumentet om at kvinder jo allerede er repræsenteret, men bare skjuler sig i de anonyme befolkningsstatistikker og må finde sig i at forblive navne- og ansigtsløse, tilfredsstillende helt åbenlyst ikke dem, der nu i årevis har råbt op om misforholdet og udgiver nicheproduktioner om kvinder med ansigter at spejle sig i. Og jeg vil næsten tro, at de testosteronprægede danmarkshistorier lige netop i disse år tilfredsstillende en stadig mindre del af de studerende ved landets universiteter.

HISTORIENS DEMOKRATISERING

At kræve en mere ligelig fordeling er let at prædike og svært at praktisere. Eller er det? Jeg prøver selv, forsøgsvist, at praktisere tilgangen i *Weekendavisen* i hvis bogsektion, jeg for tiden bestyrer en lille klumme om glemte danske forfattere. I den forbindelse har jeg nyvurderet sortimentet af historiske og litterære valgmu-

ligheder med henblik på at gennemføre det, man kalder en 'historiens demokratisering' og som imødekommer tidens behov for en lidt mindre skæv kønsfordeling.

Søger man på ordet 'forfatterinde' i Mediestream og på de aviser, som er mindst 100 år gamle, så får man over 77.000 hits. Antallet inkluderer selvfølgelig udenlandske ordkunstnere og en hel del gengangere, og alligevel er der mestendels tale om pæredanske navne – hvoraf de fleste er fuldkommen glemt og derfor usynlige for os. Også uanset at nogle af dem trækker mere åbenlyse tråde frem til i dag end enkelte af de mandlige kolleger, som på et tidspunkt blev skænket plads i litteraturkanonen.

Årsagen skal søges i det, man kalder 'stiafhængighed'. Når først historiske – herunder også litteraturhistoriske – værker skrevet af og om mænd har været reciteret af tilstrækkelig mange årgange af gymnasieelever, så udgør de efterhånden grundstammen i nationens historiske og litterære kanon, og når kongerækken er kendt, har konservatismen kronede dage. Sådant er det. Og netop derfor skal historien skrives om. Vi taler denne gang ikke om ændringer i småtingsafdelingen, men om en mere grundlæggende revision.

Er den slags prøvet før? Bestemt. Lad mig give et eksempel. Før 1945 handlede verdenshistorierne næsten udelukkende om alt det gode, som europæere så uegennyttigt havde bidraget med i klodens afkroge. Tag nu bare historikerne Ernest Lavisse og Alfred Rambauds *Histoire générale* fra 1893-1901, som i årene efter udkom i stadig nye oplag og blev terpet i de franske gymnasieskoler, indtil indholdet hang fast bag frontallapperne. Tæller man efter, så udgør verden uden for Europa kun omkring 10 % af verdenshistorien, mens navnestoffet næsten udelukkende er forbeholdt de europæere, som bragte civilisationen – telegraf og jernbane – med sig ud i den store verden. For verdenshistorier var monumenter over den hvide mands byrde og legitimerede, at de tog sig godt betalt for den.

Da det så senere blev populært at se på indbyggere i fjerne verdensdele som medmennesker og skille sig af med de koloniale besiddelser, satte FN sin særorganisation for uddannelse, videnskab og kultur – UNESCO – til at skabe et stykke mental ingeniørkunst, som svarede til den verden, man ville skabe. Den kendte franske historiker Lucien Febvre blev sat til at planlægge udførelsen, og arbejdet inkluderede udformningen af en komplet ny verdenshistorie, som fordelte spaltepladsen en smule mere ligeligt mellem verdens kontinenter og med inddragelse af eksperter fra alle egne af verden. Det var ikke let, bestemt ikke, men forsøget blev gjort. Samtidig udfoldede organisationen et enormt oversættelsesprogram, så asiatiske og afrikanske klassikere blev udgivet på vestlige sprog og omvendt – for at gøre det ukendte kendt, det usynlige synligt og det stemmeløse hørligt. Fordi verden ændrer sig, og det samme gør kravene til den historie, som skal tjene os.

Det gælder også danmarkshistorien. Og at forsøge burde – efter min ringe mening – være en national opgave på lige fod med Danmarks geologiske undersøgelser. For hvis vi lever i et demokrati, så bør vi også demokratisere historien.

Min pointe er ikke, at kvindenavne for alt i verden skal fylde 50 % af navnestoffet, og omvendt tilfredsstillende 11 % tydeligvis ikke dem, som finder trang til at opponere. Pointen er, at den lave procentsats er udtryk for ureflekteret konservatisme. Lad mig give et eksempel. Ved et helt tilfældigt opslag i bogen lander jeg på en omtale af populærkulturen i tiden før Første Verdenskrig. De navne, der dukker op, er maleren Anton Melbye og skuespilleren Frederik Jensen. Jeg har hørt om dem, bevares, og irrelevant er malerkunst og revy jo ikke, men omvendt er det heller ikke genrer, som peger i retning af nutidens populærkultur. I diame-tral modsætning til filmgenren og periodens filmskuespillere – som Asta Nielsen og Emilie Sannom – der ikke er nævnt med ét ord. På trods af at Danmark på filmfronten var en internationalt førende kultureksportør.

Eksemplet er taknemmeligt, og jeg kunne lige så godt være havnet på en side om de konger – mænd – som førte krige og udstak retningslinjer. Men her vil jeg til enhver tid hævde, at man aldrig kan vurdere beslutninger løst fra deres virkningshistorie. Og netop når det gælder virkningshistorien, så er det altid muligt at hente eksempler fra den glemte halvdel af befolkningen.

Ud over stiafhængigheden – og historikeres frygt for at afvige fra de kanoniserede navne – er der også en anden forklaring på den manglende bevidsthed omkring kønsperspektivet. Og det er, at kvindehistorie og danmarkshistorie gennem årene har været dyrket som to fragmenterede størrelser. Gry Jexens nye bog hedder meget sigende *Kvinde kend din historie*, og sådan en titel er både en morsom reference og godt for salgstallene, men inviterer jo ikke ligefrem mandlige historikere indenfor. Tværtimod giver den – helt ufortjent i øvrigt – indtryk af at slå på retten til at være fornærmet snarere end et reelt forsøg på at skabe en fælles historie. Derfor bliver den til støj.

Så i stedet for at diskutere, om kønsbalancen er til stede i danmarkshistorierne ved at udgive værker, som stikker i forskellige retninger, bør vi måske bare slå pjalterne sammen og gøre det helt overflødigt at stille spørgsmålet.

ROS SKAL DER TIL

Herefter til rosen. For der er masser af godt at sige om *En danmarkshistorie*, både hvad angår form og indhold. F.eks. inddrages nye medieplatforme til udbredelsen af værkets indhold, og det gør den langt mere anvendelig til undervisningsbrug. Forfatterne tager samtidig fænomener op, som lige pludselig fremstår relevante, som f.eks. klimakrise og epidemier – og guderne skal vide, at netop mikrober har været indflydelsesrige i en verden, hvor vi ellers skriver historie-bøger, som om mennesket var herre i sit eget liv. Med andre ord gør forfatterne præcis det, jeg efterlyser hos dem: De forsøger at skabe en historie, som afspejler nutidens behov.

Så det er alt sammen godt. Nu skal vi så bare lige have resten af den danske befolkning inkluderet også, når historien igen skal skrives om. Og det skal den formentlig snart. Indtil da har vi en danmarkshistorie – eller i hvert fald en halv.

POUL DUEDAHL
PROFESSOR
INSTITUT FOR POLITIK OG SAMFUND
AALBORG UNIVERSITET
DUEDAHL@DPS.AAU.DK